

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Συνοπτική έκθεση πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1977

Τὸ π ρ ο σ ω π ι κ ὸ τοῦ Κέντρου τὸ ἀποτελοῦν: ὁ διευθυντὴς Λ. Βρανούσης (συντάκτης ἀπὸ τὸ 1956, διευθυντὴς ἀπὸ τὸ 1962), οἱ συντάκτες Γ. Παπαδημητρίου (ἀπὸ τὸ 1959), Δ. Σοφιανὸς (ἀπὸ τὸ 1966), Ἰωάννα Κόλια (ἀπὸ 27-2-1973), Κ. Λάππας (ἀπὸ 1-10-1974), Ἐλένη Ἀγγελομάτη-Τσουγκαράκη (ἀπὸ 27-12-1974), Πηνελόπη Παπαδοπούλου-Στάθη (ἀπὸ 29-7-1975) καὶ ἡ δακτυλογράφος Γεωργία Μποδιώτου-Δημητρακοπούλου (ἀπὸ 1-3-1960).

Ὁ Β. Σφυρόερας, συντάκτης τοῦ Κέντρου ἀπὸ τὸ 1956 καὶ Ὑφηγητὴς ἀπὸ τὸ 1969, μετὰ τὴν ἐκλογή καὶ τὸν διορισμὸ του σὲ τακτικὴ ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀποχώρησε στὶς 2 Ἰουνίου 1977.

Ἀπὸ τὶς προβλεπόμενες ὀκτὼ ὀργανικὲς θέσεις συντακτῶν τοῦ Κέντρου παραμένουν κενές οἱ δύο.

Μὲ τὴν ἀποχώρηση τῶν ὀριμώτερων στελεχῶν του (τοῦ Χρ. Πατρινέλη τὸ 1973, τοῦ Β. Σφυρόερα ἐφέτος) τὸ Κέντρο ἀποδυναμώνεται αἰσθητά.

Στὰ πλαίσια τῶν προγραμματισμένων ἐργασιῶν τοῦ Κέντρου συνεχίστηκαν οἱ ἀποδελτιώσεις κειμένων καὶ πραγματειῶν, ἡ καταγραφή, ταξινόμηση καὶ εὔρετηρίαση τοῦ συγκομιζόμενου ὑλικοῦ, ἡ προεργασία γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ του ἀξιοποίηση, ἡ σύνταξη καὶ ἐκτύπωση δημοσιευμάτων, ὁ ἐμπλουτισμὸς τῶν συλλογῶν μὲ νέο ὑλικό, ἡ ἐνημέρωση τῆς βιβλιοθήκης κτλ.

I. Οἱ συστηματικὲς ἀποδελτιώσεις κειμένων καὶ πραγματειῶν πλούτισαν μὲ σημαντικὸ ἀριθμὸ δελτίων τὶς εἰδικὲς δελτιοθήκες τοῦ Κέντρου. Ἀποδελτιώθηκαν κυρίως ἔργα ἀναφερόμενα σὲ λογίους τῆς περιόδου 1453-1821 (Μελέτιος, Προκοπίου, Νερούλος, Βρετός, Σάθας, Δημητρακόπουλος, Ἀραβαντινὸς κ. ἄ.).

II. Οἱ συλλογές τοῦ Κέντρου, καὶ ἰδιαιτέρα τὸ φωτογραφικὸ ἀρχεῖο, πλουτίστηκαν μὲ νέο ὑλικό: μικροταινίες (microfilms) καὶ φωτογραφίες χειρογράφων καὶ σπανίων ἐντύπων ἀπὸ μουσειακὲς συλλογές καὶ διάφορες βιβλιοθήκες, ἰδίως μοναστηριακὲς καὶ ἐπαρχιακὲς (Μετέωρα, Ἅγιον Ὄρος, Σάμος κ. ἄ.).

Ἡ ἐπισήμανση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ θὰ φωτογραφηθῇ κάθε φορὰ γίνεται ὕστερα ἀπὸ μακρὰ προεργασία καὶ ἀποβλέπει κυρίως στὴν ἀνίχνευση, διάσωση,

καὶ μελέτη κειμένων τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας ποὺ παραμένουν ἀνέκδοτα ἢ καὶ ἐντελῶς ἄγνωστα.

Γιὰ κάθε χειρόγραφο ποὺ προστίθεται στὸ φωτογραφικὸ ἀρχεῖο τοῦ Κέντρου συντάσσονται λεπτομερεῖς καταγραφές περιεχομένων, ἐνῶ παράλληλα γίνονται ἐπίσης μεταγραφές καὶ δακτυλογραφήσεις ὁρισμένων κειμένων, γιὰ νὰ διευκολυνθῇ ἡ μελέτη τους καὶ ἡ ἐνδεχόμενη δημοσίευσή τους.

Πᾶλλες δυσχέρειες παρουσιάζει, ἀλλὰ ἄρχισε καὶ προχωρεῖ ἡ συστηματικὴ καταγραφή τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων ποὺ ἔχουν φωτογραφηθῆ ἀπὸ τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βιέννης.

III. Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου (Ἑπετηρίς, Ἐφημερίς, Μετέωρα τόμ. Β', Ἀρχεῖον Ψαρῶν τόμ. Β' κ. ἄ.) ἄλλες βρίσκονται στὴν ἀποπεράτωσή τους καὶ ἄλλες βραδυποροῦν γιὰ διαφόρους λόγους.

IV. Ὁμοειδῆ ἰδρύματα Ἰνστιτοῦτα Ἐρευνῶν, Πανεπιστήμια κλπ., καθὼς καὶ εἰδικοί ἐπιστήμονες, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὸ Ἐξωτερικόν, ἀποτάθηκαν καὶ ἐφέτος στὸ Κέντρο μας γιὰ ἐρευνητικὰ καὶ ἄλλα θέματα καὶ ἐξυπηρετήθηκαν κατὰ ποικίλους τρόπους.

V. Ἡ μέριμνα γιὰ τὴν ἐνημέρωση τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κέντρου εἶναι συνεχῆς. Τὰ εἰσαχθέντα ἐφέτος (ἀπ' ἀγορές, ἀνταλλαγές ἢ δωρεές) βιβλία καὶ περιοδικὰ ἀνέρχονται σὲ 345 τόμους (ἀρ. βιβλίου εἰσαγωγῆς 6322 - 6666).

VI. Στὰ πλαίσια τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κέντρου, ἀλλὰ καὶ πέρα ἀπ' αὐτά, οἱ ἐπιστήμονες ποὺ ἀποτελοῦν τὸ προσωπικόν του εἶχαν καὶ ἔχουν ἐπίσης τὶς ἰδιαιτερές ἐπιδόσεις τους σὲ ποικίλους τομεῖς.

Ὁ Γ. Α. Παπαδημητρίου ἀσχολήθηκε καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν κριτικὴ ἐπεξεργασία βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν κειμένων καὶ μὲ τὴ σύνταξη σχετικῶν μελετημάτων, ποὺ θὰ περιληφθοῦν στὴν Ἑπετηρίδα καὶ στὶς αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου. Ἐγκρατέστατος στὰ φιλολογικὰ θέματα, στὴν παλαιογραφία, στὴν κειμενολογία καὶ στὴν ἐκδοτικὴ, παρέχει στοὺς συναδέλφους του καὶ σὲ ἄλλους ἐπιστήμονες ποὺ προσφεύγουν στὸ Κέντρο μας, ἡμεδαποὺς καὶ ἄλλοδαπούς, πολὺτιμες ὑποδείξεις: Στὴν πρόσφατη ἐκδοση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου Ἀποκαύκου (Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher, τόμ. 21, 1977) περιέ-

χονται πάνω από σαράντα υποδείξεις του για την ὀρθή ἀνάγνωση καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου. Σὲ πρόσφατη ἐπίσης διδακτορική διατριβὴ (Ἰωάννας Καραγιάννη, *Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας κατὰ τὸ χειρόγραφο τοῦ Ἐσχοριάλ*, Θεσσαλονίκη 1977) μνημονεύονται οἱ κριτικὲς καὶ ἐρμηνευτικὲς παρατηρήσεις του στὸ σχετικὸ κείμενο.

Ὁ Δ. Σοφριανός, ἐπεξεργαζόμενος τὸ ὕλικὸ ποὺ ἔχει συγκομισθῆ ἀπὸ τὶς ἐρευνητικὲς ἀποστολὲς τοῦ Κέντρου στὰ Μετέωρα καὶ στὴ Μονὴ Δουσίου, ἔχει ἐτοιμοπαράδοτες γιὰ τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου δύο ἐργασίες καὶ ἐτοιμάζει σειρὰ ἄλλων: Χρονολογικὲς καὶ ἄλλες ἐξακριβώσεις γύρω ἀπὸ τὸν ἅγιο Βησσαρίωνα καὶ ἄλλους μητροπολίτες τῆς Λάρισας, ἱστορικὰ τῆς Μονῆς Δουσίου, ἀνέκδοτα ἀγιολογικὰ κείμενα κλπ. Παράλληλα ἐπωμίσθη καὶ τὴ σύνταξη τῶν εὑρετηρίων τοῦ τόμου τῶν Πεπραγμένων τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὴν πεντηκονταετία 1926 - 1976.

Ἡ Ἰωάννα Κόλια ἐτοίμασε καὶ παρέδωσε γιὰ δημοσίευση μελέτημα μὲ τίτλο *Τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Περιστεριώτη* (τυπώνεται στὸν τόμο «Ἀφιέρωμα στὸν καθηγ. Α. Πολίτη»). Ἔχει ἐτοιμάσει ἐπίσης μελέτημα γιὰ τὸν Σεβαστὸ Κυμινῆτη, τὴν ἴδρυση τοῦ Φροντιστηρίου Τραπεζοῦντος κτλ.

Ἐπωμίσθη καὶ ἐπωμίζεται πολλὲς φροντίδες σχετικὲς μὲ τὴν Διεθνῆ Ἐνωση Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τὴν ἔκδοση τῶν Πρακτικῶν τοῦ πρόσφατου Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου (Ἀθήνα 1976), τὴν προσεχῆ σύγκληση τῆς Συνόδου τοῦ Γραφείου τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως κλπ. Μὲ ἐντολὴ τῆς Ἀκαδημίας προσέφερε τὶς ὑπηρεσίες της στὴν ὀργάνωση καὶ στὴ διεξαγωγὴ τῆς Συνόδου τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἀκαδημιῶν, ποὺ συνῆλθε στὴν Ἀθήνα (12 - 18 Ἰουν. 1977).

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κανονικῆς της ἀδείας, τὸν περασμένο Ὀκτώβριο, ταξίδεψε στὸ Παρίσι καὶ στὴ Βενετία, ὅπου ἐργάσθηκε γιὰ ἐρευνητικὰ θέματα ποὺ τὴν ἀπασχολοῦν (στὸ Institut des Textes καὶ στὴ Bibliothèque Nationale τῶν Παρισίων, στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη καὶ στὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Βενετίας).

Ὁ Κ. Λάππας δημοσίευσε ἱστορικὸ μελέτημα στὸ περιοδικὸ «Μνήμων» (τόμ. Ε', σελ. 157 - 200). Ἀνήκει στὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ καὶ στὴν ὁμάδα ποὺ καταρτίζει τὴν «Ἱστορικὴ βιβλιογραφία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», παράρτημα τῶν ἐτησίων τόμων τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ. Ἐτοιμάζει ἐργασία γιὰ τὸ

«Κτιτορικόν» τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τὴ χειρόγραφη παράδοση, τὴν ἔκδοσὴ του ἀπὸ τὸν Κ. Οἰκονόμο τὸν ἕξ Οἰκονόμων, κτλ. Συγκεντρώνει ὕλικὸ γιὰ τὸν Καλαβρυτινὸ λόγιό Παν. Σοφριανόπουλο καὶ τὴ δράση του πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821.

Ἡ Ἑλένη Ἀγγελομάτη-Τσουγκαράκη δημοσίευσε ἱστορικὸ μελέτημα στὸ περιοδικὸ «Ἀθηναϊκὰ» (ἀρ. 65, σελ. 55-58), καθὼς καὶ βιβλιοκρισίες ἱστορικῶν ἐργασιῶν (περ. Θεσσαλικά Χρονικά, τ. ΙΑ', κ. ἄ.). Ἔχει παραδώσει γιὰ δημοσίευση στὸ περιοδικὸ «Μνήμων» ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ Μιχ. Οἰκονόμου καὶ τοῦ Θεόκλητου Φαρμακίδη. Ἐτοιμάζει γιὰ ἔκδοση ἓνα «Κτιτορικόν» τοῦ 1608, καθὼς καὶ ἄλλες ἐργασίες.

Ἡ Πηνελόπη Στάθη δημοσίευσε στὸ «Ἀρχεῖον Πόντου» (τόμ. 33) ἐργασία της γιὰ τὸν Χρῦσανθο Τραπεζοῦντος (ἀπόρρητα τουρκικὰ ἔγγραφα γιὰ τὴ δράση του). Ἀσχολεῖται μὲ τὸν Χρῦσανθο Νοταρᾶ καὶ ἰδιαίτερα μὲ ἓνα αὐτόγραφο «ὀδοιπορικόν» του (1720-1725). Ἐτοιμάζει γιὰ τὸ προσεχὲς Συνέδριον Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης ἀνακοίνωση γιὰ τὰ ὀδοιπορικὰ ἀγιοταφίτων σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τὸ 1976 διδάσκει τουρκικὰ στὸ Κέντρον Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Λ. Βρανούσης ἔχει τὴ γενικὴ ἐπιμέλεια τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν αὐτοτελῶν δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου, στὰ ὁποῖα τυπώνονται διάφορες ἐργασίες του. — Ἐτοιμάζει γιὰ ἔκδοση ἱστορικὴ καὶ γραμματολογικὴ ἐργασία μὲ θέμα *Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον στὴν ἱστορικὴ του διαδρομὴ, 1476-1821*.— Ἀνιχνεύοντας τὶς πηγὲς καὶ τὰ πρότυπα τοῦ «Ἀγαθαγγέλου» ἔχει συγκεντρῶσει πολὺ ὕλικὸ ἀπὸ δεκάδες χειρόγραφα καὶ σπάνιες ἐκδόσεις γιὰ τὰ μεσαιωνικὰ καὶ μεταγενέστερα χρησιμοποιόγια (βυζαντινὰ καὶ δυτικὰ, στὰ ἑλληνικὰ, στὰ λατινικὰ καὶ σὲ ἄλλες γλῶσσες). — Ἔχει ἐτοιμάσει πρόδρομὴ ἀνακοίνωση μὲ τίτλο *Les oracles et les prophéties dans le monde post-byzantin. Recherches sur la diffusion et l'iconographie d'une littérature apocryphe*, τὴν ὁποία θὰ παρουσιάσῃ τὸν προσεχῆ Ἰανουάριον στὴ Μόσχα, ὅπου ἔχει προσκληθῆ νὰ συμμετάσχῃ σὲ ἐπιστημονικὸ Συμπόσιον ποὺ ὀργανώνει ἡ Διεθνὴς Ἐνωση Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης σὲ συνεργασία μὲ τὸ Βαλκανικὸ Ἰνστιτοῦτο τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ. — Εἶχε συμμετάσχῃ στὸ Δ' Διεθνὲς Συμπόσιον τοῦ Αἰγαίου (Μυτιλήνη-Χίος, 25-29 Αὐγ. 1977) μὲ ἐπιστημονικὴ ἀνακοίνωση γιὰ τὸν Βενιαμὶν τὸν Λέσβιο. — Ἔχει ὀρισθῆ συνεισηγητὴς (co-rapporteur) σὲ δύο προσεχῆ διεθνῆ συνέδρια, στὸ Δ' Διεθνὲς Συνέδριον Σπουδῶν ΝΑ Εὐρώπης (Ἀγκυρα 1979) καὶ στὸ

ΙΕ' Διεθνές Συνέδριο 'Ιστορικών 'Επιστημῶν (Βουκουρέστι 1980).— 'Η Τάξη τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν τὸν ἔχει ὀρίσει Γραμματέα τῆς 'Επιτροπῆς 'Ερεῦνης τῆς Φιλολογίας, τοῦ Λαϊκοῦ Βίου καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ (συνεδρία 621/17-3-77).— Εἶναι μέλος τῆς ἐκδοτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Πρακτικῶν τοῦ τελευταίου Διεθνοῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου καὶ διαφόρων ἄλλων 'Επιτροπῶν ἢ ὁμάδων ἐργασίας (ἀποφ. 'Υπουργείου Πολιτισμοῦ 29773/31-5-77 καὶ 24727/9-4-77).— Τοῦ ἀπονεμήθηκε ἡ τιμητικὴ διάκριση τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Istituto Siciliano di Studi Bizantini e Neoellenici καὶ τοῦ ζητήθηκε ἡ συνεργασία στὸ Centre International de Documentation Balkanique (CIBAL).

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου

Λ. Βρανούσης